

1

Likās, ka Zeme griežas, bet varbūt griezās galva. Viņš centās saprast, vai pulksteņa rādītāju vai pretējā virzienā. Un juta, ka krīt bezdibenī.

Kad pamodās un atvēra acis, nezināja, cik ilgs laiks pagājis. Vai aiz rūtīm glūnēja nakts, agrs rīts vai vēls vakars. Viņš piecēlās un uz pirkstgaliem pielaipoja kāpņu galam. Ieklausījās. Lejā nekas nebija beidzies. Māte skaļi raudāja. Kāds, ko viņš nepazīna, jautāja: kas noticis, vai miris? Un Alberts atbildēja, ka aizveda. Šajā brīdī Edgars saprata, ka nevienam no lejā esošajiem nedrīkst vairs rādīties.

Viņš sataustīja savu pelēko ceļasomu, kurā, te ierodoties, bija gulējusi pudele Sibīrijas šņabja, un bēga. Bēga no visiem. No Mirgas, no dēla, kuru nupat bija atradis, no mātes, kura tur lejā raudāja. Bēga pats no sevis. Bēga turp, kur bija vēlējies nekad vairs neatgriezties, bet tā bija vienīgā iespējamā vieta, kur paglābties un paslēpties no tuviniekiem. Bēga, šausmu pārņemts un baidīdamies no soda, vēlāk izmisīgi vēlēdamies aizbēgt no tā, ko izdarījis. Un tikai pamazām atskārta, ka aizbēgt nevar. Baigā aina vajāja visur, kur vien viņš atradās, nāca līdz

solī solī, stāvēja klāt gan sapnī, gan nomodā, skaidrā prātā un apreibumā. Glābiņa nebija nekur. Viņš dzirdēja Ūves balsi, redzēja brāļa acis, kas apmulsušas un pārsteigtas lūkojās pretī, tad zaudēja dzīvo mirdzumu, kļuva blāvas un sastinga. Nu jau garus, nogurdinošus gadus Edgars klejoja pa Sibīrijas plašumiem, nevienā vietā ilgi neuzkavēdamies. Gāja līdzī taigas medniekiem. Ziemeļu upēs pludināja kokus. Vairījās nonākt pilsētās un lielākās apdzīvotās vietās. Ieraudzījis milici, bēga tālāk, jo bija pārliecināts, ka viņu meklē. Ja atradīs, notiesās un ieslodzīs lēģerī, bet tur nokļūt viņš nekādā gadījumā nevēlējās. Tad jau labāk pazust un izzust pavisam. Tēva mājās neviens viņu vairs negaidīs. Kā nebija gaidījis pirms tam. Pat dēla acīs – tas sāpēja visvairāk – dēla, kuru tikko bija sācis iepazīt un iemīlēt, viņš ir tikai slepkava.

Gāja laiks, bet drausmais notikums stāvēja acu priekšā, it kā būtu noticis vakar. Visur un vienmēr asiņojošā vāts sāpēja, sūrstēja un dedzināja. Nelīdzēja ne laiks, ne nožēla, ne jauni notikumi, nekas nespēja izdzēst, aizēnot vai mīkstināt tās dienas nežēlīgo skaudrumu, kas izsūca dvēseles spēkus un darīja nelaimīgu. Reizēm viņš vēlējās nomirt, aiziet dziļi taigā, no kurienes vairs neatrastu atpakaļceļu. Iespējams, būtu tā izdarījis, ja vien Serafīmas tēls kā glābējs nestāvētu klāt. Katru reizi, kad gribējās izdarīt ko liktenīgu, kas atbrīvotu no dvēseles mokām, nez no kādiem tālumiem iznirusi, viņa priekšā nostājās Serafīma. Pavisam skaidri bija saskatāmi viņas nemainīgi mīlestības pilnie vaibsti, dzirdama sāpju pilnā balss, kas sauca un aicināja, un Edgars jūta, ka noziegsies arī pret viņu, ja spers nodomāto soli. Viņa

saprastu, attaisnotu, pieņemtū arī tādu, kāds nevienam citam vairs rādīties nedrīkstēja. Arvien biežāk sapņos rādījās Serafimas baltie palagi, piekļāvīgais augums. Mājele nabadzīgā ciemata ielā sāka likties kā apsolītā zeme, kur liegts nokļūt. Droši vien arī tur viņu meklēja.

Atturēja arī doma: vai, atgriežoties Arbuzovkā, viņš nesapostītu Serafimas mūžu, nesagandētu meiteņu dzīvi. Šajos bēguļošanas gados Edgars bija sācis domāt arī par viņām. Agrāk lielu maigumu nebija jutis, pieņēmis kā nenovēršamu Serafimas piedevu. Tagad likās, ka varētu būt arī labs tēvs, ja vien viņam ļautu dzīvot, strādāt un rūpēties. Kopā ar Serafimu meitenes izskolotu, cik vien Sibīrijas apstākļos iespējams. Varbūt meiteņu liktenis veidotos labāks un viņas tiktu prom no puspamestās sādžas. Pēc *ūsainā* nāves šis tas bija sācis mainīties. Vai uz labo pusi, to varēja tikai zīlēt. Cik Edgars no Krievijas vēstures zināja, tad īslaicīgiem atkušņa periodiem un amnestijām vienmēr bija sekojušas jaunas represijas un cietsirdības uzplūdi. Kā carisma, vēl jo vairāk sociālisma gados. Veco sibīriešu nostāsti to spilgti apliecināja.

Bēguļojot un slapstoties spēki izsīka un apriebās dzīvot mūžīgās bailēs. Kamēr viss kļuva vienaldzīgs. Arī paša liktenis. Gribējās kaut nedaudz atvilkt elpu, kādu brīdi būt kopā ar Serafimu. Tad lai notiek, kam jānotiek.

Šādas apņēmības pilns Edgars nolēma atgriezties Arbuzovkā. Tomēr vēl vilcinājās. Bija gadījies darbs, par kuru labi maksāja. Un viņš vēlējās, lai kabatās būtu krietns naudas žūksnis. Smagā darbā pagāja vēl viena ziema.

2

Uzzinot par Ievas nāvi, Jadvigas sirdī pamodās neprātīga cerība, ka pienācis viņas laiks. Lai arī viņai bija bijuši piedzīvojumi ar vīriešiem, savas jūtas pret Albertu cauri gadu gadiem viņa bija saglabājusi. Ievas nāve tās uzbangoja ar jaunu spēku, un poliete apsvēra iespējas Albertam tuvoties. Taču tas nelikās vienkārši. Viņi vairs nebija jauni. Tomēr sagaidīt vecumu kopā ar Albertu likās vilinošāk nekā dzīvot vienatnē. Jadviga bija pārliecināta, ka Alberta sirdī kāds stūrītis pieder viņai. Kādreiz taču Alberts bija viņu mīlējis. Ja Ieva nebūtu izjaukusī... Jadviga apvaldīja neprātīgās sirds pukstus, jo saprata: nevar ne cerēt, ne gaidīt, ka Alberts pirmais viņu meklēs. Vajadzēja par sevi atgādināt. Tikai nedrīkstēja kļūt uzmācīga. Jābūt pacietīgai un jānogaida, kad Alberts ar sievas nāvi apradīs. Bet samierināties vienīgi ar gaidīšanu Jadviga nespēja. Tomēr pagāja vēl ilgs laiks, iekams viņa sadūšojās spert pirmo soli.

Liellopu fermā, kas atradās uz *Nārбуļu* zemes, bieži mainījās slaucējas un ik pa laikam kādas trūka. Lai arī turpat uzceltā astoņu dzīvokļu māja bija ar visām tolaik pieejamām ērtībām, kāds dzīvoklis vienmēr stāvēja tukšs. Nevienš nevēlējās dzīvot vientuļajā vietā, tālu no visa, gan no saimniecības centra, kultūras nama, veikala un skolas, nemaz nerunājot par pilsētu. Tāpēc jauni ļaudis šurp nenāca un atnākuši uz ilgu laiku neapmetās. Šeit bija tikai darbs no agra rīta, kad vēl pirms saules bija jāceļas uz pirmo slaukšanu, darbs, kas beidzās vēlu vakarā pēc saules rieta. Dienas vidū varēja kādu stundu

atpūsties, pagulēt, ja nevajadzēja ravēt lielos biešu laukus, kur lopkopes papildus audzēja barību govīm un arī kādu vagu sakņu savām vajadzībām. Slaucējas, jaunas sievietes, nevēlējās uz šo fermu nākt, jo zināja: atnāksi, iestigsi, paliksi un nodziersies. Lai arī šīm sievietēm dzima bērni, precēt viņas neviens negrasījās, un tās, kurām vīri bija, drīz tika pamestas. Tāpēc, ka sievas oda pēc skābbarības un govīs mēsliem, bet ciematā netrūka jaunu un smaržīgu sieviešu. Te valdīja bezcerīga vientulība, skumja pamestība, ko pārtrauca tikai daudzbalstīgie govju māvieņi un dzērvju klaigas purvā, rudenos aizlidojot un pavasaros atgriežoties. Uz brīvu dzīvokli šajā fermas mājā pārcēlās Jadvīga. Viņa skaitījās viena no labākajām lopkopēm kolhozā, un vadība cerēja, ka līdz ar viņas atnākšanu fermā radīsies arī labāka kārtība. Bet Jadvīgu vairāk interesēja Alberts. Tomēr pirmo reizi uz *Nārбуļiem* viņa gāja, kad Alberta nebija mājās. Viņa gribēja tuvoties lēni un uzmanīgi, lai tas pat nenojauts viņas patiesos nolūkus, lai pierod, ka viņa dzīvo tepat tuvumā.

Jadvīgas sirds jau sen nebija pukstējusi straujāk, bet, ieejot mājas pagalmā, tā sāka dunēt krūtīs, it kā viņa būtu skrējusi vai arī kā tajās tālajās naktīs, kad slepus no pārējās saimes ļaudīm viņas istabā iezagās Alberts. Abu ceļi ilgi nebija krustojušies. Viņš strādāja darbnīcās, viņa – jaunlopu novietnē pavisam otrā kolhoza nostūrī un uz centru izvairījās nākt, lai savu sirdi nesāpinātu, jo arvien, kad Albertu ieraudzīja, pārņēma savāda sajūta un smacējošs kamols kāpa kaklā. Ne jau Alberta, pašai sevis viņai bija žēl, jo dzīve pagāja bezcerīgā vientulībā.

Jadviga nemaldīgi jūta, ka toreiz, apprecēdams saimnieci, Alberts viņai ir nodarījis gaužu pārestību uz visu mūžu. Bet nu, kad Ieva bija mirusi, Jadviga bija gatava šim vīrietim piedot. Šaubas, bailes un neprātīgas cerības plosīja mīlestības alkstošo sirdi.

Jadviga zināja, ka Mirga pa lielākajai daļai mājās ir viena pati. Tāpat zināja, ka Mirgas jaunākais puika dzīvo internātā, bet vecākais – pie radiem skolas tuvumā. Abi brāļi pēc Ūves nāves esot saplēsušies un savā starpā nesatiekot. Apkārtējie ļaudis par to visādi melsa, tāpat kā par Edgara pēkšņo parādīšanos un tikpat pēkšņo pazušānu. Kas toreiz brāļu starpā noticis, īsti neviens nezināja. Atbraukusi izmeklētāja, jauna sieviete, dažus cilvēkus nopratinājusi un atkal aizbraukusi. Mirga, kas vienīgā varējusi notikušajā ieviest skaidrību, apgalvojusi, ka viņa bijusi istabā pie saslimušās Ievas, sadzirdējusi troksni, bet, kad iznākusi, Ūve gulējis miris. Edgars uz brāļa bērēm nepalicis, aizbraucis tur, nezina kur. Tikai abi puikas kopš tā laika sākuši viens otru ienīst. Tad arī atsākās runas, ka Mirgai puikas viens no viena, otrs no otra brāļa. Jadviga par to nešaubījās, jo toreiz, kad Mirga nāca uz *Nārбуļiem*, viņa palika pa nakti pie Edgara, bet Ūve mierinājumu meklēja klētiņā pie Jadvigas. Ar Ūvi Mirga apprecējās tikai pēc kara, kad Edgars bija jau pazudis un pati ucināja Jurīti. Mirgas jaunākā dēla Eida piedzimšanu Jadviga netika pieredzējusi, tad viņa no *Nārбуļiem* jau bija aizgājusi.

Visa šī atmiņu gūzma izskrēja caur Jadvigas prātu, kamēr viņa neizlēmīga grozījās pagalmā, nevarēdama izšķirties, iet iekšā vai skaļi ūjināt un saukt Mirgu ārā.

Jadviga redzēja, ka māja un saimniecības ēkas kopš tiem gadiem, kad viņa te kalpoja, izskatās stipri nolaistas, dārzs neapkopts. Vecās saimnieces Katrīnas, tāpat Ievas saimniekošanas laikā te gan valdīja kārtība, nekur nekas nemētājās nomests pa roku galam kā šobrīd. Acīmredzot Mirga diez kāda saimniece nebija, taisnība vien būs, ka viss šajā mājā turoties uz Alberta pleciem. Sirds iesmelzās: ja viņa, Jadviga, te būtu, tad atgrieztos agrākā kārtība un spodriība. Par abiem ar Albertu viņi to iespētu.

Vērojot bēdīgo ainu pagalmā, Jadviga netika manījusi, ka arī pati tiek novērota, un satrūkās, kad viņu uzrunāja.

– Ja tu domā, ka *Nārбуļiem* trūkst kārtīgas saimnieces, tad tā ir patiesība.

Runātāja neapšaubāmi bija Mirga, bet balss likās sveša. Apsviedusies apkārt, Jadviga viņu ieraudzīja stāvam pie ceriņiem, ko savā laikā Ieva likusi sastādīt visgarām rijas gruvešiem. Tagad vecie stādījumi bija pārāuguši, greizie stumbri sagāzušies krustām šķērsām, blakus stīdza jaunie dzinumī. Ar pusplaukušu ceriņu zariem rokās Mirga panācās Jadvigai pretī. Poliete viņu sveicināja. Roku viena otrai nesniedza.

– Neņem ļaunā, ka neaicināta esmu ienākusi tavā mājā! – Lai sevi attaisnotu, Jadviga uzskatīja par vajadzīgu paskaidrot: – Es tagad strādāju fermā un domāju... Ak, ko nu daudz domāju! – Atnācēja atmeta ar roku. – Tik daudz atmiņu saistās ar šo māju, mani labākie gadi te pagāja.

Viņa sērīgi paraudzījās apkārt, it kā cerēdama šos gadus ieraudzīt. Bet tie nekur nerādījās, un, lai klausītāju

labāk pārliecinātu par sava nācienu iegāni, svarīgi piebilda: – Pa otram lāgam te sabiju visu kara laiku.

– To es arī atceros, – Mīrga sacīja. – Bet pirms tam tu saimniekus brīdināji, lai slēpjas, citādi viņus aizvedīs uz Sibīriju.

– Kā tu to zini? – Jadvīga brīnījās.

– Es redzēju, kā tu vakarā atbrauci ar divriteni un viņi pēc tam iebēga mežā. Vai nebaidījies? Ja kāds pastāstītu, pašai būtu slikti.

Jadvīga negribēja atzīties, ka glābt patiesībā vēlējusies tikai Albertu, tāpēc izvairīgi sacīja: – Es par to nedomāju. – Un izgudrēm piebilda: – Jūs jau arī glābāt cilvēkus un nedomājāt par sevi.

– Nerunāsim par to! – Mīrga aši pārtrauca. Viņa negribēja, ka viņai atgādina ugunsgrēku, kurā sadega viņas māte un vecmāmiņa, bet par polietes apmeklējumu dusmīga nebija. Gluži otrādi, nelūgto viesņu aicināja iekšā.

Lielaļā saimes virtuvē it kā nekas nebija mainījies. Plīts ar krāsni vecajās vietās, garais galds, pie kura pietika vietas daudziem, soli, trauku skapis, plaukti kā toreiz, kad Jadvīga no šejienes aizgāja. Un tomēr telpa likās sarāvusies, kļuvusi mazāka. Laikam tādēļ, ka sienas sen nebija balsinātas, griesti nokvēpuši. Arī katliem, kastroļiem, pie sienas sakārtajiem kausiem nebija tā spožuma, kas agrāk. Toties kaktā stāvēja gāzes plīts un sarkans spīdēja balons.

– Es tevi pacienāšu ar zāļu tēju un aveņu ievārijumu, – Mīrga ieminējās un sāka rosīties. – Sen neviens nav mani apmeklējis. Būsi ciemiņš.

Jadviga neiebilda, tikai atvainojās, ka nav atnesusi ciemakukuli. Uz tik laipnu uzņemšanu neesot cerējusi. Iedomājās: ja izdotos iedraudzēties ar Mirgu, tiktu tuvāk Albertam. Jadviga drudžaini apsvēra, par ko vajadzētu runāt, lai iegūtu Mirgas draudzību. Visi temati likās slideni. Pagātne Mirgu sāpinātu, atgādināt Ūvi nebūtu pareizi, arī apprasīties par puikām viņa neiedrošinājās. Ja apjautātos par Albertu, Mirga varētu atminēt viņas nāciena patieso iemeslu, bet to viņa negribēja. Tāpēc atkal sāka stāstīt par sevi: kā sailgojusies pēc šejienes, atcerējusies savus jaunus gadus un, kad nu *Nārбуļu* fermā savajadzējies slaucējas, viņa nākusi šurp. Diez kāda labā dzīve jau te neesot, tak viņai neko daudz nevarējamot, naudas pietiekot, esot pat iekrājusi, tikai, ko ar to darīt, nezinot. Varbūt, kad aiziešot pensijā, aizbraukšot uz kādu kūrortu siltā ūdenī paplūncāties. Pirms pāris gadiem viņai jau bijusi piešķirta ceļazīme uz sanatoriju pie Melnās jūras, tur nu gan izpeldējusies visvisādos ūdeņos, gan sāļos, gan gāzētos.

Jadviga runāja un vēroja, kā Mirga rosās ap gāzes plīti, kā uzliek galdā krūzītes, atnes ievārījumu. Kad ūdens traukā uzmutuļoja, uzlēja tēju. Likās, viņa nemaz neklausās, ko neaicinātā viešņa stāsta. Kamēr tēja ievilkā, Mirgas rokās nez no kurienes uzradās kārtis. Viņa kavu sajauca, izvilka dažas kārtis, apskatīja un iebāza kavā atpakaļ. Tad cieši lūkojās uz atnācēju.

– Tev kaut kas ir uz sirds. Vai ne? – viņa jautāja.

Jadviga samulsa. – Jā, bet es nenācu tāpēc, lai tu man zīlētu.